

ЕКСПОНАТ МІСЯЦЯ

До 150-річчя з дня народження Станіслава Дністрянського.

У колекції Музею правової охорони інтелектуальної власності репрезентоване унікальне видання, якому вже понад сто років.¹ Видана 1919 року у Відні, книга «Цивільне право» – праця видатного українського вченого-правознавця й громадського діяча Станіслава Дністрянського, 150-річчя з дня народження якого виповнилося цього річ 13 листопада.

Уродженець міста Тернополя Станіслав Северинович Дністрянський походив з родини викладача Учительської семінарії. Освіту здобув у Тернопільській гімназії (1888 рік) та Віденському університеті (1893 рік, юридичний факультет). 1894 року отримав науковий ступінь доктора права і політичних наук. Як державний стипендіат, поглиблював знання в університетах Берліна та Лейпцига (1895–1896 роки). Вільно володів, окрім слов'янських, німецькою, французькою мовами, старогрецькою та латиною.

1899 року Станіслав Дністрянський – доцент права Львівського університету, невдовзі – завідувач кафедри цивільного права. З 1901 до 1918 року – професор Львівського університету. Свої лекції читав українською мовою.

В університеті займався проблемами приватного, зокрема авторського права. Так, за дорученням Наукового товариства імені Т. Шевченка, 1900 року Станіслав Дністрянський підготував доповідну Міністерству віросповідань та освіти Австро-Угорщини з обґрунтуванням доцільності приєднання до Бернської конвенції. Учений також присвятив цій проблемі наукову працю «Бернська унія і наше відношення до неї» (1900 рік). У названій роботі сформулював основні завдання авторського права, поняття інтелектуальної власності та застосував узагальнюючий термін «духовні твори» авторів, тотожний сучасному терміну «інтелектуальна власність».

У 1907 та 1911 роках професор Дністрянський обирався депутатом австрійського парламенту від національно-демократичної партії. Як депутат парламенту 1917 року очолив підкомісію для перероблення положень Книги загальних цивільних законів, виступивши з новаторськими пропозиціями щодо вдосконалення норм тогочасного законодавства з урахуванням інтересів держави, народу й суспільства.

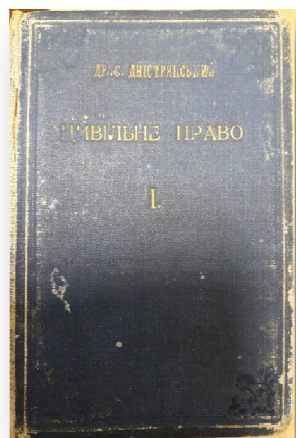
¹ 2007 року передала музею головний редактор журналу «Інтелектуальна власність» Ірина Абдуліна.

Після проголошення в грудні 1918 року Західно-Української Народної Республіки Станіслав Дністрянський брав активну участь у державотворчих процесах, зокрема розробив проєкт Конституції ЗУНР.

З 1921 року Станіслав Дністрянський – декан правничого факультету Українського Вільного Університету, створеного за його ініціативи у Відні. Після переведення 1922 року Українського Вільного Університету до Праги став його ректором, протягом 1922 – 1923 років – проректором цього самого університету. Окрім того, учений читав лекції на юридичні теми в Українській господарській академії в Подебрадах, з 1929 року позаштатно викладав цивільне право в Празькому німецькому університеті.

1928 року Станіслава Дністрянського обрано академіком Всеукраїнської академії наук.

Науковий доробок Станіслава Дністрянського – понад 170 праць з проблем державного, цивільного, сімейного, а також авторського права, окремих питань теорії та історії держави і права.

До роботи над «Цивільним правом» Станіслав Дністрянський приступив 1911 року. У той час професор Дністрянський був вдруге обраний депутатом австрійського парламенту, очолював депутатське об'єднання «Український клуб». Тоді само він виступив з ініціативою перекладу українською мовою австрійських цивільних законів.

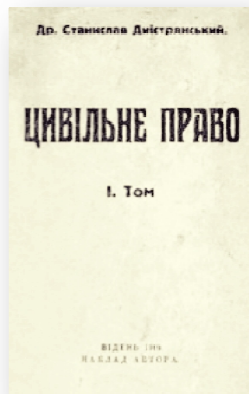
Розпочавши здійснення задуманого, С. Дністрянський не міг обмежитися суто технічним перекладом. Доводилося працювати над створенням та унормуванням українською мовою правничої термінології. Тож паралельно з перекладом учений здійснював формування ще й термінологічного словника українською. Але робота була вимушено призупинена з початком Першої світової війни.

Після розпаду Австро-Угорської монархії та проголошення 19 жовтня 1918 року Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) усі закони й розпорядження колишньої Австро-Угорщини, на підставі яких здійснювалося судівництво, якщо вони не суперечили державності ЗУНР, згідно із Законом ЗУНР від 21.11.1918 р. «Про тимчасову організацію судів і власті судейської» залишалися чинними до їх зміни. Виникла нагальна потреба в переробленні, завершенні та виданні розпочатої ще перед війною роботи з включенням нових законів і розпоряджень ЗУНР та врахуванням факту злуки ЗУНР з УНР 3 січня 1919 року.

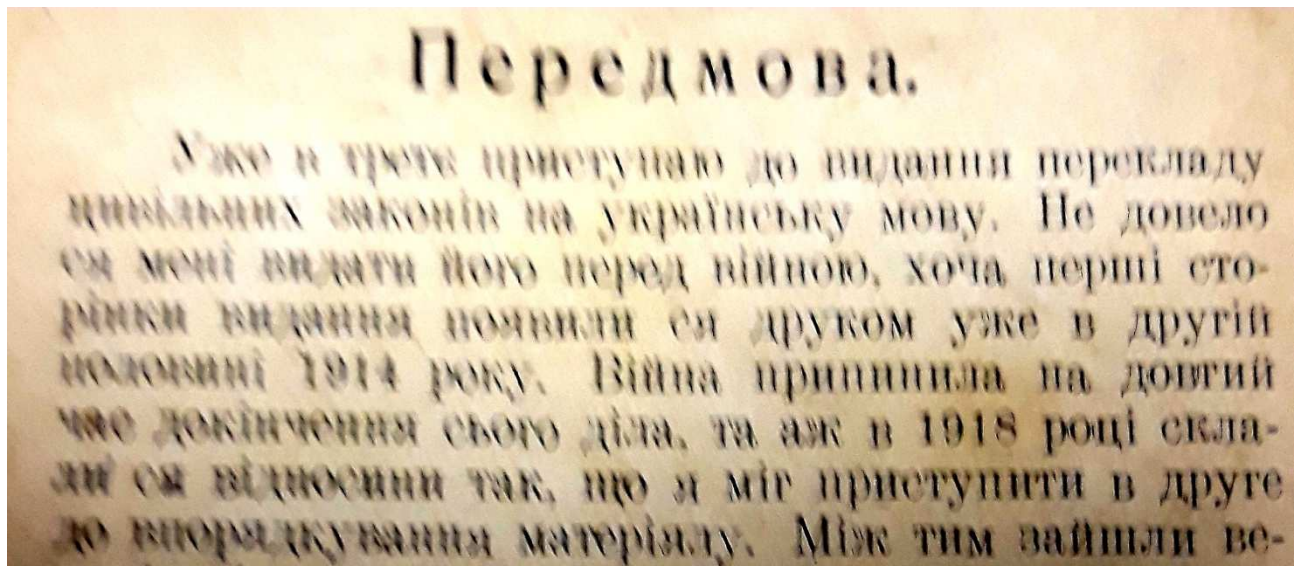
Перший том «Цивільного права» С. Дністрянського вийшов у травні 1919 року, виданий власним коштом автора-упорядника. У вступному слові «Цивільного

права» автор зазначив, що для збереження єдності стилю та мовлення користувався «скарбницею мови наддніпрянської України, зберігаючи науковий набуток австрійської України останнього десятиліття».

У передмові Станіслав Дністрянський написав, що в основі його багатолітньої праці – «постанови колишнього австрійського права, тому видання цивільного права Української Народної Республіки на землях давньої Австрії є майже в усіх постановах перекладом австрійських законів на українську мову», доповнене законами, розпорядженнями Західно-Української Народної Республіки та коментарями упорядника. Метою своєї праці автор вважав наукове упорядкування всього «законного матеріалу» та представлення коротких наукових висновків щодо наукового тлумачення цивільного права. «Переклад цивільних законів виходить саме в порі, коли українська правнича термінологія ще не усталена», – написав автор у передмові, тож, щоб зібрати весь термінологічний матеріал, «довелося мобілізувати довголітній досвід на університетській кафедрі і при редакціях правничих часописів».

Після невеликої передмови автор виклав ще й короткий нарис історії цивільного права Західної області Української Народної Республіки, починаючи з XVIII ст. За історичним нарисом іде широка

бібліографія із зазначеної теми. Після цієї частини – пояснення до першого тому та перелік скорочень. Основний матеріал поділено на три частини.

Перша частина – це власне переклад книги цивільних законів Австро-Угорщини. Друга – переклад трьох частинних новел до цивільних законів. Третю частину «Цивільного права» становлять додатки. До неї включено «основні законні постанови західних областей Української Народної Республіки», а саме:

- Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель бувшої Австро-Угорської монархії, ухвалений Українською Національною Радою на засіданні 13 листопада 1918 року;
- Закон про тимчасову організацію суддів і власті судейської від 21 листопада 1918 року;
- Закон про тимчасову адміністрацію областей Західно-Української Народної Республіки від 16 листопада 1918 року;
- Ухвала Української Національної Ради від 03 січня 1919 року про злуку Західно-Української Народної Республіки із Західно-Українською Народною Республікою.

Далі йдуть доповнення до книги загальних цивільних законів, серед яких і доповнення до авторського закону від 28 грудня 1895 року. Цей закон поділено на 5 розділів та 68 параграфів, які містять загальні постанови, зміст авторського права, строк дії авторського права, дані про охорону авторського права та прикінцеві положення. Про покарання за порушення авторських прав ішлося в IV відділі «Охорона авторського права». Так, у параграфі 51 наголошувалося: *«Хто нарушив свідомо авторське право, або розповсюдив свідомо за платою витвори такого порушення, той допустив ся проступку, який карається грішми від 100 до 2000ср.[сріблом А.Ф.] або арештом від одного до шістьох місяців».*

Згідно з параграфом 1 дія закону поширювалася на твори літератури, мистецтва та фотографії, створені в межах Австро-Угорщини або австрійськими громадянами, без огляду на місце його прийняття.

Були залишені в силі «авторські правні постанови» стосовно Англії, Італії, Німеччини, Румунії, Франції згідно з державними угодами колишньої імперії. З Угорщиною авторські права регулювалися на підставі відповідних законів Австро-Угорщини.

У кінці книги також вміщено «Річковий показчик», укладений в алфавітному порядку Миколою Бодругом.

Задумане спочатку як однотомне, у процесі роботи видання наповнилося матеріалом ще на один том. Тож було вирішено до першого тому включити «впорядкований законний матеріал» (з теорії та практики). Усе те, що не увійшло до першого тому, за декілька років мало бути видане другим томом «Цивільного права». Як видно з пояснень автора, додатково планувалося ще й окреме видання термінологічного словника. Однак, оскільки обсяг першого тому був перевищений (1063 сторінки), вмістити ще й словник було неможливо.

Теоретичний та практичний матеріал другого тому був ще не готовий, тож планувалося випустити його за декілька років. На жаль, задумане не судилося втілити.

Станіслав Дністрянський працював до кінця життя. Його не стало в той день, коли він прочитав свою останню лекцію – 5 травня 1935 року. Похований видатний український юрист в Ужгороді. Наукова спадщина вченого стала невід’ємною складовою історії української політичної та правової думки.

Підготовлено Музеєм правової охорони інтелектуальної власності

